

Geçmişten Günümüze Alevilik I.Uluslararası Sempozyumu

**Alewism From Past To Present
I. International Symposium**

03-05 Ekim / October 2013

Editör

Yrd. Doç. Dr. Mehmet YAZICI

1. Cilt

Bingöl Üniversitesi Yayınları
2014

CUMHURİYET SONRASINDA ALEVİLİK VE SİVAS OLAYI'NIN YAZILI BASINA YANSIMALARI

Araş. Gör. Aysel AY*

GİRİŞ

Bu çalışmada, Cumhuriyet döneminde Alevilik ve Bektaşiliğin toplumsal ve siyasi hayatımızdaki yeri ve Cumhuriyet tarihinde Alevi inançlı toplumun şekillenmesinde ve kapalı bir toplum haline gelmesine neden olan hazin olaylardan olan Dersim, Kahramanmaraş ve Çorum olaylarına değinilerek, Alevi toplumunun şekillenmesindeki diğer etkenlerle birlikte söz konusu olaylar kronolojik olarak ele alınacaktır. Konunun temelini ise, yakın tarihte gerçekleşmiş ve halen hak ettiği gibi ele alınamamış olan 2 Temmuz 1993 yılında meydana gelen Sivas Olayı hakkında, yaygın ve yerel basında çıkan haberlerin içerik analizi yöntemiyle incele-mesine değinilecektir.

1. CUMHURİYET DÖNEMİNDE ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte toplumunun birçok kesimini etkileyen gelişmeler Alevi halkını da dolaylı ya da direkt etkilemiştir. Elbette yaşanan her bir gelişme Alevi toplumunun yaşam biçimini, felsefesini ve inanç biçimini etkilemiştir. Aşağıda söz edilecek bu gelişmeler neticesinde Aleviliğin özünden taviz veremeyenlerin yanı sıra, farklı gruplar içinde kendisine yeni ifade biçimleri bulan yahut farklı kesimlerin etkisine giren bir "Alevi-Bektaşî" anlayışı görülmektedir. Alevi-Bektaşî inancının dini yönü itibariyle ilk etkilendiği gelişmeler içinde Halifeliliğin kalkması, tekke ve zaviyelerin kapatılması yer almaktadır.

Yaman, Alevilerin; halifelik kurumunun kaldırılması ve laik esaslara dayalı bir hukuk sistemine kavuşulmasından oldukça hoşnut olduğunu belirterek bu gelişmeleri Aleviler açısından en önemli gelişmelerden biri olarak yorumlamaktadır.¹ Kılıç ise; Cumhuriyeti Türk halkının uluslaşma projesi olarak göstermektedir ve laikleşmenin uluslaşma için bir araç olduğunu belirtmektedir. Bunun yanın-da laikliğin en önemli yönünün; halkın din mezhep ve tarikat gibi kurumlar nedeniyle

* Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, aysel.ay@marmara.edu.tr

¹ Ali Yaman, *Alevlik ve Kızılbaşlık Tarihi*, İstanbul, Nokta Kitap, 2007, s.130.

düştüğü bölünmüşlüğü ortadan kaldırma ve ulusal kimliği her türlü dinsel mezhepsel kimliğin üzerinde bir işleve sahip kılması olarak dile getirmektedir.²

Öte yandan Yaman; Alevi-Bektaşilerin bu dönemde olumsuz yönde etkilendiği bazı gelişmelerin de olduğunu ve bunların en önemlilerinden birinin; Cumhuriyet'in kurulmasından önce, 1921 yılında gerçekleşen Koçgiri olaylarının bastırılması esnasında Alevilere yönelik şiddet uygulanması olduğunu belirtmektedir. Diğerinin ise; 1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılması olarak göstermektedir. Özellikle de tekke ve zaviyelerin kapatılmasında Alevilerin Sünnilerden daha fazla etkilendiğini belirten Yaman, bunun nedeni olarak; Sünnilerin toplanabilecekleri "Camii" gibi devlet destekli yerleri olduğunu, fakat Alevilerin toplanma yerlerinin genellikle tekke ve ocak merkezlerinin olduğunu göstermektedir. Bunun yanında Alevilerin tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra cem ibadetlerini köyün belli noktalarına gözcü koyarak, gizli yapmak zorunda kaldıklarını ifade etmektedir.³ Bunun sonucunda da Alevi toplumu daha içe kapanık bir hal almıştır.

Tüm bunların yanında Alevi-Bektaşiler, tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla beraber, dini konularda büyük bilgi boşluğu yaşamışlardır. 1930'lu yılların başından itibaren Alevi ve Alevi olmayan sosyalistler, İslam öncesine kadar uzanan Emevi-Haşimi çekişmesini zengin fakir çatışması gibi göstermek ve Hz. Ali'yi fakirlerin temsilcisi olarak takdim etmek suretiyle, Alevileri sosyalist çizgiye çekmek istemişlerdir.⁴ Bu noktada belirtmek gerekir ki; Cumhuriyet tarihinde de yine Alevi vatandaşlarımızın başına gelen hazin olaylar mevcuttur. Söz konusu olaylar halen günümüzde de zaman zaman tartışılmakta ve gündeme gelmektedir. Cumhuriyet tarihinde yaşanmış bu olaylardan bazılarında medyadan Türk halkına hızlı bir şekilde bilgi verilmişken, bazılarında daha sonra ortaya konan araştırmalarla fikir sahibi olunabilmiştir. Elbette her araştırma kendi perspektifinden olayları sunmuş, bu da farklı yorumları beraberinde getirmiştir. Ancak bu çalışmanın amacı; Cumhuriyet tarihinde yaşanan bazı olaylar hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra çalışmanın asıl araştırma konusu olan 'Sivas Olayı'nın Türk yazılı basınında yer alış biçimine dikkati çekmektir. Bu nedenle aşağıda Sivas Olayı dışındaki olaylara ve gelişmelere sadece kronolojik olarak kısaca değinilmiştir.

² Mustafa Cemil Kılıç, *Laik Türkiye İçin Yükselen Alevilik*, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2006, s.267.

³ Yaman, a.g.e., s.130.

⁴ Sönmez Kutlu, *Alevilik-Bektaşilik Yazıları Alevliğin Yazılı Kaynakları Buyruk, Tezkire-i Şeyh Safi*, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2006, s.92.

1.1. Dersim Olayı

Dersim Olayı, ya da Dersim Ayaklanması, şu anki adıyla Tunceli ilinde 1937 - 1938 yıllarında meydana gelen geniş kapsamlı bir isyan olarak değerlendirilmektedir. Bu isyanı bastırmak için Türkiye Cumhuriyeti tarafından düzenlenen harekât ise "Dersim Harekâtı" olarak bilinmektedir.⁵ Bu olay kimi tarihçiler tarafından bir isyan olarak görülmekte, kimilerince ise bir katliamdır. Dersim olayları ile ilgili resmi bilgi ve belgelerin bir bilim heyeti tarafından tamamen objektif ölçüler içinde değerlendirilmesi ve yayınlanması bir çok spekülasyonun ortadan kalkmasına olayların bütün gerçekliği ile kamu oyu tarafından bilinmesini sağlayacaktır.

Dersim Olayı sonucunda yapılan resmi açıklamalar ve Jandarma Komutanlığı'ndan Başbakanlığa gönderilen belgeye göre; 1936, 1937, 1938 ve 1939'da toplam 13 bin 806 kişi öldürüldü. Bu belgenin altında dönemin Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Faik Öztürk'ün imzası bulunmaktadır. Bunun yanında Bakanlar Kurulu Kararı'nın yer aldığı belgede ise; 11 bin 683 kişinin sürgüne gönderildiği, 2 bin kişi için ise sürgüne gönderilme kararı alındığı belirtilmektedir. Hükümet, 1946'da muhaliflere af çıkarmıştır. Dersim, 1948'e kadar yasak bölge olarak kalmıştır.⁶

1.2. 1950'ler Sonrasından 1990'lara Kadar Alevilik

Cumhuriyet dönemi ile birlikte kentleşme yoğunluk kazanmış, toplumdaki tüm kitleleri etkilediği gibi Alevileri de etkisi altına almıştır. Bu süreçte gerek Sünniler, gerekse Aleviler, eski geleneksel kimlikleri yerine, yeni kimlik arayışlarına girmişlerdir. Söz konusu dönemde Alevilik, kırsal bölgelerde, ocak ve kol normlarıyla şekillenmiştir. Göç olgusu köylerdeki sosyal yapının çözülmesi ve diğer pek çok sosyo-ekonomik etken, geleneksel Aleviliğin çözülmesine ve özellikle dedelik kurumunun fonksiyonlarını büyük ölçüde kaybetmesine sebep olmuştur. Marksizm ve sol ideolojik tartışmalar, bu çözülme sürecini daha da hızlandırmıştır.⁷ 1970'lerin sonlarına gelindiğinde ise en çok dikkati çeken ve Alevi toplumunu derinden etkileyen iki mühim olay söz konusudur. Bunların ilki 1978'de meydana gelen Maraş Olayıdır, diğeri ise; 1980 yılında meydana gelen Çorum Olayıdır.

⁵ (Çevrimiçi),<http://blog.milliyet.com.tr/dersim-isyani-nedir--1937-ve-1938-de-neler-oldu-ayrintilariyla-/Blog/?BlogNo=214307> Ziyaret Tarihi:04.02.2012

⁶ (Çevrimiçi),<http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=146> Ekrem Buğra Ekinci, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

⁷ Kutlu, a.g.e., s.92.

1.3. Kahramanmaraş Olayı

19 -24 Aralık 1978'de meydana gelen ve tarihe 'Kahramanmaraş Katliamı' olarak da geçen Maraş olaylarını ateşleyen ilk olay, Stalin zulmünden kaçan Kırım Türklerinin anlatıldığı bir filmin gösterimi sırasında başlamıştır. 19 Aralık günü saat 20.00 seansının sonuna doğru ülkücülerin yoğunlukta olduğu sinema salonunda bomba patlamasıyla onlarca insanın hayatını yitirmesine neden olacak olayların başlamasına neden olunmuştur. 3 gün boyunca yoğun bir şekilde süren saldırılara ne askerin ne de polisin herhangi bir müdahalesi olmamış, olaylar 26 Aralık'ta sona ermiştir.⁸ Maraş Olayı sonucunda resmi kaynaklara göre 105 kişi, farklı kaynaklara göre ise 111 ya da 120 kişi hayatını kaybetmiştir. Ancak halk bu rakamın 500 üzerinde olduğunu iddia etmektedir.⁹ Ayrıca 1000'e yakın da yaralı söz konusudur. Yüzlerce ev ile işyeri yakılmış ve yağmalanmıştır.¹⁰

Maraş Olayları'nın en önemli sonuçlarından biri ise; 13 ilde sıkıyönetimin ilan edilmesine neden olmasındır. Ayrıca onlarca Alevi aile göç etmiştir. Ancak olayın zanlıları uzun yıllar süren mahkemelerin sonucunda hiçbir ceza almamıştır.¹¹ Bu olay için genel kanı; 12 Eylül 1980'de gerçekleşen darbeye giden yolu açmış olduğu ve ülkedeki iç savaşın adeta doruk noktası oluşturmasıdır.

1.4. Çorum Olayı

Çorum olayları Gün Sazak'ın teröristler tarafından öldürülmesi üzerine, Türkiye genelinde olduğu gibi Çorum'da da beliren son derece gergin hava içinde, kimi görüşlere göre yeterli tedbir alınmadığından, kimisine göre ise alınan önlemlere rağmen meydana gelmiştir.

28 Mayıs 1980 tarihinde "Sünniler Alevilerin işyerlerini tahrip ediyorlar" gerekçesiyle Çorum'un en işlek caddesinde, çoğunluğu çocuk ve gençlerden oluşan bir grup, intikam sloganlarıyla yürüyüşe geçişiyle başlayan Çorum olayları ancak 10 Temmuz'da yatıştırılabilmektedir. Olaylarda toplam 57 kişi hayatını kaybetmiş, iki yüzü aşkın kişi de yaralanmıştır.¹² Bunun yanında olay sonrası birçok kişinin kaçırıl-

⁸ 32. Gün Programı, "Maraş Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=aVSICOXOkmM>, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

⁹ Büyük Takip Programı, "Maraş Olayları Belgeseli", (Çevrimiçi), http://www.youtube.com/watch?v=1mbU_iKtNBI, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹⁰ 32. Gün Programı, "Maraş Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=aVSICOXOkmM>, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹¹ Büyük Takip Programı, "Maraş Olayları Belgeseli", (Çevrimiçi), http://www.youtube.com/watch?v=1mbU_iKtNBI, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹² Çorum Olayları, *Zaman Gazetesi*, 5 Mart 2010'dan Aktaran: http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/%C3%A7orum_olaylar%C4%B1, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

dığı anlaşılmış, daha sonra farklı yerlerde kaçırılan kişilerin işkence ile öldürüldüğü tespit edilen cesetleri bulunmuştur.¹³ Üç yüze yakın bina da tahrip edilmiştir. 600 kadar aile başka yerlere göç etmek zorunda kalmıştır.¹⁴

Öte yandan 1980'li yıllardan itibaren, sosyalizmin çöküşüyle birlikte, 1970'li yıllardan önceki ideolojiler bir umut kaynağı olmaktan çıkmış, Alevi- Bektaşiler arasında geleneksel değerlere dönüş ve dini/etnik söylemler artmaya başlamıştır. Bu süreçten sonra geleneksel inançları ve dedelik kurumu bakımından, Cumhuriyet öncesi dönemdeki otantik yapısına kavuşturulması pek mümkün görünmemektedir.¹⁵ Bununla birlikte 1980'li yıllardan itibaren Alevilik'te yeni bilinçlenme ve örgütlenme dönemi başlamıştır. Özellikle de 1980'li yılların sonlarından itibaren Alevilik kamuoyunda tarafından daha fazla tanınmış, bu da Alevilik sorununun Türk medyasında sıkça tartışılan bir konu haline getirmiştir.

Bu dönemde ortaya çıkan Alevi dergileri, gazeteleri ve Alevi yazarların yazılları Alevilikteki uyanışın göstergesi olmuştur. Bu yayınların artmasının yanı sıra hem Avrupa'da (diasporada) hem de Türkiye'de birçok dernek kurulmuştur.¹⁶ Kuşkusuz bu gelişmelerin oluşumuna en büyük etkilerden biri; geçmişte ekonomik ve politik nedenlerle kente göç eden ailelerinin çocuklarının artık eğitilmiş ve daha bilinçli bir yapıya kavuşmalarıdır. Bu gelişmelerin etkisiyle 1990'lara gelindiğinde; gerek uluslararası gerekse ulusal bir takım dönüşümlerin etkisiyle Alevilik, giderek Türkiye gündeminde yer alan önemli konulardan birisi haline gelmiştir.¹⁷ Elbette bu dönemde Aleviliği Türkiye'nin gündemine taşıyan, Sivas ve Gazi Mahallesi olayları gibi sıcak gelişmeler söz konusu olmuştur. Bu olaylar neticesinde de Alevi örgütlenmeler daha da artmıştır.

2. SİVAS OLAYI VE SİVAS OLAYI İLE İLGİLİ ARAŞTIRMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, Sivas Olayları'nın ne şekilde geliştiği, olaydan sonraki yargı süreci ele alınmıştır. Ayrıca Sivas Olayı ile ilgili araştırmanın amaç ve yöntemi belirtilerek; Sivas Olayı öncesi ve sonrası Türk Yazılı Basını'nda çıkan haberler yaygın ve yerel basın açısından değerlendirilmiştir.

¹³ 32. Gün Programı, "Çorum Olayı"(Çevrimiçi), http://www.youtube.com/watch?v=JM_U3A3AvNU, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

¹⁴ Çorum Olayları, *Zaman Gazetesi*, 5 Mart 2010'dan Aktaran:(Çevrim içi), http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/%C3%A7orum_olaylar%C4%B1 04.02.2012

¹⁵ Kutlu, a.g.e., s.92

¹⁶ Reha Çamuroğlu, *Değişen Koşullarda Alevilik*, İstanbul, Kapı Yayınları, 4. Basım, 2005, s.2.

¹⁷ Yaman, a.g.e., s.133.

2.1. Sivas Olayı

2 Temmuz 1993'te yaşanan Sivas Olayı'nı anlatmadan önce o günün Türkiye'sine bakılacak olursa; Türkiye, başta Uğur Mumcu cinayeti olmak üzere birçok faili meçhul cinayetin gerçekleştiği, terör örgütü PKK'nın eylemlerini artırdığı zorlu bir süreçten geçmektedir. Ayrıca 17 Nisan 1993'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal vefatıyla birlikte ülke yönetiminde de değişiklikler olmuş, 16 Mayıs 1993'te Süleyman Demirel 9. Cumhurbaşkanı olarak köşke çıkmıştır. Başbakanlık koltuğuna da, 25 Haziran 1993'te, Türkiye'nin ilk kadın Başbakanı olan Tansu Çiller geçmiştir. Türkiye'nin siyasi alanındaki bu önemli gelişmelerden çok kısa bir süre sonra ise; birçok yazar, şair ve gazeteci, Kültür Bakanlığı'nın da desteklediği, geleneksel Pir Sultan Abdal Şenlikleri için Sivas'a gelmişlerdir.

Bu şenlikler daha önce Pir Sultan Abdal'ın köyü olan Banaz'da gerçekleşirken ve bir gün sürerken, ilk kez Sivas merkezinde iki gün, Banaz'da da iki gün sürecek şekilde organize edilmiştir.¹⁸Tüm bu organizasyon içinde en çok dikkat çeken ve aynı zamanda şenliklerin onur konuğu olan Aziz Nesin'dir. Aziz Nesin olaydan kısa bir süre önce Salman Rüşdi'nin Şeytan Ayetleri kitabının tercümesini yaparak gazetesinde (Aydınlık) tefrika halinde yayınlamış, bu tüm Türkiye'de tepki görmüştür.¹⁹ 1 Temmuz 1993'te Sivas Valisi Ahmet Karabilgin'in de katıldığı Pir Sultan Abdal Şenliğinin açılışında Aziz Nesin uzun bir konuşma yapmıştır.²⁰ Açılış-tan bir önceki gün ve konuşmanın yapıldığı gün Sivas sokaklarında 'Müslüman Kamuoyuna' başlıklı bir bildirinin dağıtıldığı ve '...Gün; Müslümanlığımızın gereğini yerine getirme gündür...' denilerek halkın tahrik edilmeye çalışıldığı belirtilmektedir. Yayımlanan bildirilerde, Aziz Nesin'den ve Aydınlık gazetesinde yayınladığı 'Şeytan Ayetleri' tefrikasından bahsedilmesinin yanı sıra Nesin'in İslam'a yönelik hakaretlerinin de yer aldığı iddia edilmektedir.²¹

Olayın saat saat akışı ise şu şekilde gerçekleşmiştir:

Saat 12:00 sularında; Sivas'ın merkezindeki dört yola yakın geniş alanda tarihi Kale Camii'nin hemen yanındaki Buruciye Medresesi olarak geçen mekanda yazarlar ve şairler kitaplarını imzalamakta ve söyleşiler yapmaktadır. Nesin ile yapılan söyleşide vatandaşlarla tartışma yaşanması üzerine polis kargaşasının artma-

¹⁸ Zeki Çoşkun, *Aleviler, Sünniler ve... Öteki Sivas*, İstanbul, İletişim Yayınları,1995,s.362.

¹⁹ Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm", (Çevrimiçi), http://www.haber365.com/VideoL/Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

²⁰ Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi),<http://www.youtube.com/watch?v=RlYHzCpPxoA>,Ziyaret Tarihi:6.02.2012

²¹ Fikret Ünsal, *Madımak Olaylarının İç Yüzü, Figüran Aziz Nesin*, Sivas, Anadolu Gazetesi Matbaacılık,2.Baskı,2011,s.25-27.

ması için Nesin'i Madımak Otel'i'ne götürür.²² Biraz sonra Buruciye Medresesi'nin yaklaşık olarak elli metre uzağındaki Kale Camii'nde Cuma namazı için cemaat toplanmıştır. Bu esnada Buruciye Medresesi'nde davul çalınarak bir sokak oyunu oynanmaya başlar. Oyunun durdurulması için bir komiser oyuncuları ikaz etse de oyuncular oyuna devam etme kararı alırlar. İddialara göre bu oyun da Cuma namazına giden cemaati tahrik etmiştir.²³

Saat 13:30 sularında ise; Cumadan çıkan cemaatin de etkisiyle Buruciye Medresesi'nin olduğu alanda bir kalabalık oluşmaya başlar. Bu kalabalık önce Buruciye Medresesi'ne yaklaşık iki yüz metre uzaklıktaki Valilik binasının önüne toplanıp Aziz Nesin aleyhine sloganlar atar ve Vali Ahmet Karabilgin'i istifaya davet eder. Daha sonra bu kalabalık saat 14:00 sularında, Sivas İl Kültür Müdürlüğüne sloganlar eşliğinde yürürler. Kalabalık burada Pir Sultan Abdal Heykeli'ne saldırır, binanın önündeki sergiyi dağıtır.²⁴

İlgili dönemde TBMM Sivas Katliamı araştırma komisyonu üyeliği yapan Abdüllatif Şener'in verdiği bilgiye göre; ilk başta gösteriye katılanların sayısı, Emniyet güçlerinin kolayca dağıtabileceği kadar azdır ve müdahale edildiği takdirde olaylar hemen yatıştırılabilecektir. Ancak müdahale olmamakta ve kalabalık bir türlü dağılmamaktadır. Bu esnada kim/kimlerin söylediği tam olarak bilinmese de kalabalığa Aziz Nesin'in Madımak Otel'i'nde olduğu bilgisi verilmiştir.²⁵ Ancak burada belirtmek gerekir ki; Kültür Müdürlüğü'nün önünde, Vali Karabilgin'in de talebiyle dönemin Sivas Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu kalabalığa dağılması yönünde bir konuşma yapmıştır. Bu konuşma etkili olmuş ve kalabalık dağılır gibi olmuştur. Fakat neden sonra yine yüzlerce insan bir araya gelmiş ve bu sefer hedef şenliğe katılan gazeteci, yazar ve şairlerin bulunduğu Madımak Otel'i olmuştur.

Saat 17:45 sularında ise artık yüzlerce kişi Madımak Otel'i'nin önüne gelmiş sloganlar eşliğinde oteli taşlamaktadırlar. Bu sırada otelin içindekiler de kendilerini bu taşlardan korumak için merdivenleri doldurmuşlardır ve kurtarılmayı beklemek-

²² Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm", (Çevrimiçi), http://www.haber365.com/VideoL//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

²³ Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=RIYHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

²⁴ Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm", (Çevrimiçi), http://www.haber365.com/VideoL//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

²⁵ Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm", (Çevrimiçi), http://www.haber365.com/VideoL//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

tedirler.²⁶ Öte yandan; Vali Karabilgin'in iddiasına göre; talep ettiği askeri kuvvet gelmemiştir, ancak İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu kendilerini yalnız bırakmayacağını dile getirmiştir. İnönü ise; Vali Karabilgin'in kendisine gerekli önlemlerin alınacağını ve durumun kontrol altında bulunduğu, merak edilmemesi yönünde bilgi verdiğini belirtmektedir. Belediye Başkanı Karamollaoğlu; Madımak Otelinin önündeki kalabalığa dağılmaları için bir kez daha seslenir ancak kalabalık dağılmaz.²⁷

Kimi iddialara göre Belediye Başkanı'nın söylemleri daha kışkırtıcı olmuştur, kimine göre ise, hedeflenen kişi Aziz Nesin'in otelde olması nedeniyle ve kalabalığın sayısının artmasının da etkisiyle bu sözler etki etmemiştir. Bununla beraber Emniyet kuvvetleri de kalabalığa dağılmaları için seslenmiş, ancak etki etmemiştir. Olayların şiddeti artarken gelen askeri birlikler Valilik önünde ve olaydan uzak bölgelerde güvenlik şeridi oluştururlar. Vali Karabilgin; emniyet güçlerinden yardım talebinde bulunduğu kendisine; 'halkı ve emniyet güçlerini karşı karşıya getirmek doğru olmaz' cevabıyla karşılaştığını belirtmektedir.²⁸ Ancak olaylar sırasında otelde bulunan bir polis memurunun iddiasına göre; dönemin Emniyet Müdürü 'nün 'Zor kullanalım Valim' dediğini ancak Vali Karabilgin'in buna müsaade etmediğini belirtmektedir.²⁹

Saat 19:50'ye yaklaşırken küçük bir askeri birlik ve komutanın içinde yer aldığı bir araç, Madımak Otelinin önüne yaklaşır. Fakat beklenmedik bir hareketle karşılanırlar ve kalabalık bir anda 'Asker Bosna'ya' diye slogan atmaya başlar. Bir albay kalabalığı ikna etmeye çalışır ancak etkili olmaz. Bu esnada otelde mahsur kalanlar kurtulacaklarını düşünürler. Ancak bu küçük Askeri birlik geri döner ve kalabalık 'En büyük asker, bizim asker!' sloganları atar.³⁰ Askeri birlik geri çekilirken otelin önündeki bir araç alev alır. Islıklar ve tezahüratlar eşliğinde otelin duvarına tırmananlardan biri de lobideki perdeyi yakar ve otel yanmaya başlar. Fakat itfaiye aracı olay yerinde olmasına rağmen müdahale etmez/edemez. Bunun üzerine otel içinde hapsedilen insanlardan bazıları üst katlara çıkıp yan taraftaki (Büyük Birlik Partisi) binasının geçiş yolu bulur ve BBP İlçe Başkanı'nın yardımı ile 31 kişi kurtarılır. Fakat alt katta kalanlar bu kadar şanslı değillerdir.

²⁶ Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=R1YHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

²⁷ Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=R1YHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

²⁸ Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=R1YHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

²⁹ "Aziz Nesin'i kurtaran polis Kılıçdaroğlu'na konuşmuş", (Çevrim içi), <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1087130&CategoryID=77>, Ziyaret Tarihi,08.05.2012

³⁰ Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm", (Çevrimiçi), http://www.haber365.com/VideoL/Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

Alevler o kadar kısa sürede yükselir ki her şey on dakika içinde gerçekleşir.³¹ Aziz Nesin ve kendisine refakat eden Lütfi Kaleli otelin penceresinden yardım isteyerek itfaiyeni aracı ile kurtarılır. Tüm bu olaylar olurken müdahale etmeyen/edemeyen polis, yangın çıktıktan sonra, saat 20:50 sularında havaya ateş ederek kalabalığın dağılmasını sağlamıştır.³² O gece sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş ve şehirde sükûnet sağlanmıştır. Ancak bu bilançoğu değiştirmemiştir.³³

Bu olay sonucunda toplam 37 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunlardan ikisi otel görevlisi, ikisi göstericilerdendir. Ancak 33 kişi Pir Sultan Abdal şenliklerinin katılımcıdır. Bu isimlerin içinde yazarlar, gazeteciler, şairler, ozanlar ve iki de küçük kardeş vardır. Vali Ahmet Karabilgin, Emniyet Müdürü ve Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu görevlerinden azledilmişlerdir. Ancak bir süre sonra açtığı dava neticesinde, Karamollaoğlu'na Belediye Başkanlığı görevi iade edilmiştir.

2.1.1. Olaydan Sonra Yargı Süreci

Olay sonrasında gözaltına alınan 190 kişiden 124'ü hakkında "laik anayasal düzeni değiştirip din devleti kurmaya kalkışma" suçlamasıyla dava açılmış, geri kalanlar serbest bırakılmıştır. Sivas Davası hakkında yapılan duruşmalar sonucunda; 33 sanık Türk Ceza Yasası'nın 146/1 maddesine göre idama ve 14 sanık 15 yıla kadar değişen hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Şubat 1999 tarihinde usul eksikliklerinin giderilmesi için başlayan yargılama sonucunda 16 Haziran 2000'de 33 sanık Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce yeniden idam cezasına çarptırılmıştır. 2002 yılında idam cezasının yürürlükten kaldırılmasıyla idam cezası hükümlülerinin cezaları ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çevrilmiştir.³⁴

Bunun dışında ana davadan dosyaları ayrılan 7 firari sanık hakkındaki ek dava 13 Mart 2012 tarihinde zamanaşımı nedeniyle düşürülmesine karar vermiştir.³⁵ Halen tartışılmaya devam eden Sivas Olayı tam olarak aydınlatılmamış görünmekte ve henüz mağdur yakınlarının hoşnut olduğu bir sonuca ulaşmamıştır. Madımak Otelini ise; 2 Temmuz 1993'te meydana gelen olaydan yaklaşık bir yıl sonra, mülk

³¹ Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm", (Çevrimiçi),http://www.haber365.com/Videol/Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

³² Çoşkun, a.g.e.,s.372.

³³ Can Dündar, "O Gün, Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi),<http://www.youtube.com/watch?v=RIYHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

³⁴ "Sivas katliamı ek davası zamanaşımına uğradı!" (Çevrimiçi),<http://www.haberturk.com/yasam/haber/724070-sivas-katliami-ek-davasi-zamanasimina-ugradi>, Ziyaret Tarihi:15.04.2012

³⁵ "Sivas Davası'nda Karar", (Çevrimiçi) <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/03/13/sivas-icin-karar-gunu>, Ziyaret Tarihi:16.04.12

sahibi tarafından tadil edilerek yeniden hizmete açılmıştır. Ayrıca otelin girişin hemen yanında bulunan lokantadan ötürü çok eleştiri almıştır. Bununla birlikte; Madımak Oteli 'Alevi Çalıştayı' kapsamında dönemin Devlet Bakanı Faruk Çelik'in de katılımıyla 24 Şubat 2010'da Sivas'ta yapılan değerlendirme toplantısının ardından kamulaştırılmış ve 2011'de Sivas Özel İdaresi Bilim ve Kültür Merkezi'ne dönüştürülmüştür.

2.2. Sivas Olayı İle İlgili Araştırmanın Amaç ve Yöntemi

Yapılan bu araştırmanın amacı; 2 Temmuz 1993 yılında meydana gelen Sivas Olayı'nın Türk yazılı basınına yansımalarının içerik analizi yapılarak değerlendirilmesidir. Bu bağlamda; Sivas Olayı'nın yazılı basında yansıma biçiminden yola çıkarak, basının meydana gelen olaylara bakış açısına dikkat çekmenin yanı sıra farklı gazetelerde haberlerin ele alınış biçimleri, hangi fotoğrafların ne şekilde yer aldığı, haberlerin başlıklarındaki çarpıcılık ve haberlerin gazetelerde ne kadar yer aldığına vurgu yapılmıştır. Ayrıca bu araştırmanın dikkat çekmek istediği Alevi inancılı toplum açısından da haberlerin ele alınışı oldukça önemlidir. Seçilen gazetelerden 3'ü yaygın basın, 2'si yerel olmak üzere toplam 5 gazetenin 01 Haziran 1993 – 31 Temmuz 1993 tarihleri arasında, Sivas Olayı'nın öncesi ve sonrasını konu alan 380 haber 4 ana kategori çerçevesinde içerik analizi uygulamasına tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuçlar çerçevesinde tablolar ve grafikler oluşturulmuştur.

2.3. Sivas Olayı Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında; Sivas Olayı'na genişçe yer veren fikir gazetelerinden Cumhuriyeti, ilgili dönemde Doğan Yayın Grubuna bağlı bir kitle gazetesi olan Milliyet Gazetesi ve daha çok dönemin etkin partilerinden olan Refah Partisine yakın duruşuyla bilinen Milli Gazete'nin Sivas olayı öncesini kapsayan 1 Haziran- 2 Temmuz ve Sivas Olayı sonrasını kapsayan 3-31 Temmuz tarihleri arasında, Sivas Olayı'na ilişkin haberleri nasıl işledikleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Ayrıca ilgili toplum üzerinde etkisinin oldukça yüksek olduğu düşünülen yerel gazetelerden Bizim Sivas ve Hürdoğan gazetelerinin de Sivas olayı öncesini kapsayan 1 Haziran-2 Temmuz ve Sivas Olayı sonrasını kapsayan 3-31 Temmuz tarihleri arasında Sivas Olayı'na ilişkin haberleri nasıl işledikleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Sivas Olayı ile ilgili sadece haberler incelenmiştir. Söyleşi, yazı dizi ve köşe yazılarına yer verilmemiştir. Ayrıca Sivas Olayı ile ilgili çıkan haberlerde öne çıkan başlıklar, kelimeler karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir.

Araştırma çerçevesinde içerik çözümlemesi kapsamında bakılan nicel veriler şu şekilde gruplandırılmıştır:

İncelenen Sivas Olayı ile ilgili haberlerin gazetelere göre dağılımı. Bu bağlamda yaygın ve yerel gazetelerin haberleri ayrı kategorize edilmiştir. İncelenen Sivas Olayı ile ilgili haberlerin tonu: Pozitif (olumlayan, kabul eden, doğrulayan, öven), negatif (olumsuzlayan, kabul etmeyen, reddeden) ve nötr şeklindedir. İncelenen haberlerin kapladığı alan: Çeyrek sayfa ya da daha az, çeyrek sayfa ya da yarım sayfa, yarım sayfa-tam sayfa, tam sayfadan fazla şeklindedir. Haberlerde görsel malzeme kullanımı: Fotoğraf, grafik, karikatür v.b. şekil, kullanılmamıştır. Bu bağlamda yaygın basın açısından incelenen Cumhuriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi ve Milli Gazete'de yer alan haberler hakkında şunlar söylenebilir:

Sivas Olayı öncesinde inceleyemeye dahil edilen 1 Haziran- 2 Temmuz tarihleri arasında, Cumhuriyet Gazetesinde yayımlanan ve Pir Sultan Abdal Etkilikleri'nin ne zaman olacağına dair bilgi veren bir adet haber dışında incelemeye alınan diğer gazetelerde herhangi bir haberin yer almadığı görülmüştür. Öte yandan Sivas Olayı sonrasında incelemeye alınan 3-31 Temmuz tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde 98, Milliyet Gazetesi'nde 89 ve Milli Gazete 50 olmak üzere toplam 237 haber tespit edilmiştir. İncelemeye hiçbir köşe yazısı ve yazı dizisi dahil edilmemiştir. Verilen rakamlara baktığımızda Sivas Olay'ı hakkında en çok haberin yayımlandığı gazete Cumhuriyet Gazetesi olmaktadır. Milliyet 9 haber eksikle Cumhuriyet gazetesine göre daha az haber yayınlamışsa da Milli Gazete her iki gazetenin epey altında, 50 haberle olayı ele almıştır.

Söz konusu haberler Pozitif (olumlayan, kabul eden, doğrulayan, öven), negatif (olumsuzlayan, kabul etmeyen, reddeden) ve nötr tonlu yönüyle de ele alınmıştır. Buna göre; her üç gazetede yayımlanan haberlerin tonu %5'i pozitif (11 haber), %82'si negatif (195 haber) ve %13'ü nötr (31 haber) olduğu tespit edilmiştir. Negatif tonlu haberlerin rakamının yüksek olması olayın boyutlarını ve etki-sini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca gazetelerin bu şekilde olaya yaklaşmaları topluma yönelik bu olayı onaylamama, kınama yönünde bir çağrıyla da içerdiği söylenebilir.

İncelenen haberlerin tonu tek tek gazetelere göre alındığında da her üç gazetede negatif tonlu haberlerin en yüksek orana sahip olduğu ve pozitif tonlu haberlerin de en düşük orana sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki; pozitif tonlu haberler olayı desteklediği için değil, olay sonrası kardeşliğe, birliğe yönelik veya olayda hayatını kaybedenler anısına yapılan etkinliklere atıfta buldukları için bu şekilde değerlendirilmiştir. İncelemeye alınan diğer bir konu ise haberlerin ilgili sayfada kapladığı alana yöneliktir. Her üç gazeteden elde edilen toplam 237 haberin %87'sinin (206 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapla-

dığı, geri kalan %13'lük oranın (31 haber) tamamının ise çeyrek sayfa ya da yarım sayfa oranında bir alanı kapladığı tespit edilmiştir.

İncelemeye alınan gazeteler açısından tek tek ele alındığında da bu oranların benzer nitelikte olduğu görülmüştür. Her ne kadar incelemeye alınan haberler içinde tam sayfa veya daha büyük bir alanı kaplayan bir habere rastlanmasa da; haberler aynı sayfada ve aynı gün içinde farklı başlıklara veya sık aralıklarla söz konusu gazetelerde yer aldığı için genel anlamda ilgili günlerde yayımlanan diğer haberler içinde oldukça büyük bir alanı kapladıkları söylenebilir.

Söz konusu haberlerde kullanılan görsellere bakıldığında ise; %38'inde (90 haber) fotoğraf kullanıldığı %61'i gibi büyük bir orandaki (146 haber) haberlerde herhangi bir görsel malzeme kullanılmadığı görülmüştür. %1'lik gibi oldukça düşük bir kısım haberde ise (1 haber) şekil kullanılmıştır. İncelemeye alınan tüm gazetelerle görsel mazemenin daha az kullanıldığı görülmüştür. Öte yandan kullanılan görsel malzemelerde olay anının fotoğraflanmasının yanı sıra olaydaki göstericiler ve Aziz Nesin'in itfaiye aracından indirilmesi ve tartaklanması fotoğ-raflarda sıkça kullanılan temalar arasındadır. Bununla birlikte olay sonrası yaşanan faciayı protesto edenlerin fotoğrafları da, başta Cumhuriyet gazetesi olmak üzere sıkça karşılaşılan bir diğer tema olduğu görülmüştür.

Yerel basın açısından Sivas Olayı değerlendirildiğinde ise; Sivas Olayı açısından Bizim Sivas Gazetesi ve Hürdoğan Gazetesi'nde yer alan toplam 142 haber incelemeye alınmıştır. Bu gazetelerde olay öncesi (1 Haziran- 2 Temmuz tarihleri arası) toplam 12 haber tespit edilmiştir. Yaygın basına göre olay öncesinde yerel basında daha fazla haberin çıkması, genel anlamda yerel gazetelerin bulunduğu bölgeye yönelik haberlere yer vermesi açısından oldukça normal görülebilir. Ancak haberlerin içeriğinde dikkat çekici bir unsur bulunmaktadır bu da; söz konusu gazetelerde Pir Sultan Abdal Etkinlikleri'nin haber verilmesinin yanı sıra toplumu gelişmesi muhtemel olaylara yönelik uyarmasıdır. Bu haberlerin dili; Bizim Sivas Gazete'sinde daha tahrik edici bir üsluba sahipken, Hürdoğan Gazetesi'nde daha çok uyarıcı nitelikte olduğu görülmüştür.

Öte yandan yerel gazetelerde olay öncesi yer alan haberlerin; %17'si Bizim Sivas Gazetesi'nde (2 haber) ve %83'ü (10 haber) Hürdoğan Gazetesinde yayımlanmıştır. Bu durumda olay öncesi, yörenin etkin gazetelerinde yayımlanan haberlerde, tahrik unsurunun bulunduğu haberlerin daha az olduğu söylenebilir. Ayrıca söz konusu haberlerin %25'i negatif (3 haber) tonlu vurguya sahipken %75 gibi büyük bir oranla nötr (9 haber) tonlu olan haberlerin yer aldığı görülmüştür. Fakat konu hakkında hiçbir pozitif tonlu haberin olmaması da dikkat çekicidir.

Yerel Basında incelenen Sivas Olayı öncesi yayımlanan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında ise; haberlerin %75'inin (9 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, 25'lik oranın ise (3 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı görülmüştür. Haberler kullanılan görsel malzemeye baktığımızda ise; %58'inde (7 haber) fotoğraf kullanılmıştır. %42'sinde ise (5 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır. Düşük bir oranla da olsa olay öncesi yerel basında yayımlanan haberlerde fotoğraf kullanımı daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Yerel basında Sivas Olayı sonrası kapsayan 03-31 Temmuz 1993 tarihleri arasında çıkan toplam 130 haberin; %29'u Bizim Sivas Gazetesi'nde (38 haber) ve %71'i (92 haber) Hürdoğan Gazetesinde yayınlanmıştır. Buna göre; Hürdoğan Gazetesi, Sivas Olayı hakkında oldukça yoğun bir şekilde haber yapmıştır. Ayrıca söz konusu haberlerin %16'i pozitif (21 haber), %31'si negatif (40 haber) tonlu vurguya sahipken %53 gibi büyük bir oranla en çok nötr (69 haber) tonlu olan haberlerin yer aldığı görülmüştür. Her bir gazete açısından değerlendirildiğinde ise;

Bizim Sivas Gazetesinde olay sonrası çıkan haberler yoğun bir şekilde, kardeşlik, birlik ve beraberlik çağrısı yapılmasının da etkisiyle pozitif tonlu haberler (%29-11 haber) en yüksek orana sahip olmasa da, negatif tonlu haberlerin (%24- 9 haber) en düşük orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Nötr tonlu haberlerse (%47-8 haber) en yüksek orana sahip olmuştur. Yerel Basında incelenen Sivas Olayı sonrası çıkan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında ise, yaygın basındaki oranla benzerlik olsa da haberlerin düşük oranda da olsa daha büyük alanlar kapladığı görülmektedir. Söz konusu haberlerin %75'inin (98 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %21'lik oranın ise (27 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı, %3'ünün (4 haber) yarım sayfa-tam sayfa ve %1'lik oranın da (1 haber) tam sayfadan fazla alan kapladığı tespit edilmiştir. Ancak gazeteler bazında değerlendirildiğinde %3'lük (4 haber) orana karşılık gelen yarım sayfa-tam sayfa ve %1'lik (1 haber) orana karşılık gelen tam sayfadan fazla alan kaplayan haberlerin hepsinin Hürdoğan Gazetesinde yer aldığı görülmüştür.

Yerel Basında Sivas Olayı sonrası çıkan haberlerde görsel malzeme kullanımına baktığımızda ise; haberlerin %55'inde (71 haber) fotoğraf kullanılmış, %45'inde ise (59 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır. Öte yandan her bir gazete için de benzer oranlarda görsel malzeme kullanılmış ve fotoğraf kullanımı daha fazla olmuştur. Yaygın basına oranla daha fazla fotoğraf kullanıldığı tespit edilmiştir.

2.4. Sivas Olayları Sonrası Türk Yazılı Basını'nda Çıkan Haberlerde Öne Çıkan Başlıkların Değerlendirilmesi

2 Temmuz 1993'te yaşanan Sivas Olayı ile ilgili haberleri incelenen, yaygın basında üç ve yerel basında 2 olmak üzere toplam 5 gazetenin öne çıkan veya diğer başlıklara göre daha çok tekrarlanan başlık ve kelimelerine ilgili gazetelere göre kısaca değinilecektir.

2.4.1. Yaygın Basın Açısından Değerlendirme

Yaygın basında incelemeye konu olan gazetelere sırasıyla değinilecek olursa, Cumhuriyet Gazetesi'nde ele alınan toplam 99 haber içinde en çok dikkati çeken temaları şöyle belirtmek mümkündür; 15 haber başlığı içinde 'eylem, protesto vb' anlamlarda kelimeler kullanılmıştır. Bu da Cumhuriyet gazetesinde Sivas Olayı'na yönelik tepkilere dikkat çekildiği ve haberlerde daha çok olumsuzlayan bir bakış açısı olduğu şeklinde yorumlanabilir. 13 haber başlığında ise, 'Katliam' kelimesi kullanılmış ve olayın büyüklüğünün boyutuna dikkat çekilmiştir. 12 haber başlığında da 'Şeriatçı vb' kelimeler kullanılmış, diğer tüm gazetelerde olduğu gibi olayın sorumlusunun belirtilmesi açısından, olay esnasındaki en belirgin kitleye dikkat çekilmiştir.

Tüm bunlarla birlikte 6 haber başlığı içinde de devletin suçlu olduğuna yönelik açık ifadeler tekrarlanmıştır. Ayrıca genel anlamda da devletin ihmalkâr-lığına haberler içinde genişçe yer verilmiştir. Buradan çıkışla Cumhuriyet gazete-sindeki 'eylem, protesto, Şeriatçı vb' kelimeleri içine alan haber başlıklarının 'suçlu' olarak tespit edilen ve 'şeriatçı' olarak nitelenen kesime yönelik tepkinin ortaya koyulması ve bu tepkinin devleti de kapsamasına vurguyla bir yönlendirme yapıldığı söylenebilir. Ancak basının kitleler üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda bu yönlendirme eğilimi, bizi basının görev ve sorumlulukları üzerinde düşündürmektedir.

Sivas Olayı ile ilgili incelenen bir diğer gazete olan Milli Gazete'de ise; en çok dikkati çeken ilk şey; olay sonrası ilk gün (3 Temmuz) konu hakkında herhangi bir haberin yer almamasıdır. Bu tarihten sonraki süreçte ise, yayımlanan toplam 50 haberden 12'sinin başlığı ve içeriğinde olayın nedeni "tahrik, oyun, provokasyon" olarak nitelenmiş ve sıkça tekrarlanmıştır. Ayrıca 7 haberde dolaylı veya açık şekilde Aziz Nesin'in suçlu gösterildiği dikkati çekmektedir. Bu da toplum vicdanında bir 'suçlu' oluşturulması için yönlendirme olarak görülebilir ki bu durum basının toplumsal rolünü aşan, daha çok kendi kanaatini benimsetme eğiliminde yanlış bir uygulama olarak yorumlanabilir.

Bunlarla birlikte olay esnasında dikkatleri üzerine çeken dönemin Sivas Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu'nu dolaylı veya direkt olarak korumacı içerikli 6 haber dikkati çekmektedir ki bu da "tahrik, oyun, provokasyon" gibi söylemlerin desteğiyle okuyucu nezdinde tam bir yorum oluşturmanın son kertesini olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira olayda, belediye başkanında yer bulan 'devlet' unsurunun suçsuzluğu, suçlu kişinin bulunması ve ortaya çıkan provokatif görüntüyle birlikte toplum için bir olay örgüsü oluşturulmuş olmaktadır. Bunun yanında olayın yıllarca aranan zanlısı olarak adı geçen Cafer Erçakmak'ın suçlu olmadığına yönelik bir haber de Milli Gazete'de yer almıştır.

Yaygın basın açısından incelenen üçüncü gazete olan Milliyet Gazetesi'nde ele alınan toplam 89 haberde ise; incelenen diğer iki gazetede sıklıkla kullanılan 'protesto' ve 'Tahrik' kelimeleri Milliyet Gazetesi'nde de dikkati çekmektedir. 'Protesto' kelimesi 5, 'Tahrik' kelimesi 4 kez kullanılmıştır. Bu kelimelere ek olarak olay, 2 başlıkta 'İsyân' olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca olay için 3 kez 'Katliâm' denilmiştir. 5 haber başlığında da 'Şeriatçı vb' kelimeler kullanılmış, olayın sorumluluğunun yüklendiği bir kitleye dikkat çekilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi ve Milli Gazete'nin bazı başlıklarıyla ortak unsurlara sahip olan Milliyet Gazetesi de diğer gazeteler gibi olay için bir fail ve sorumlu bulma eğilimiyle toplumun kutuplaşmasına çanak tutan içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

İncelenen tüm yaygın basın gazetelerinde dikkati çeken önemli bir unsur da olay hakkında kesin ifadelerle fail belirtme eğilimidir. Bu da medyanın toplumu yönlendirme biçimine dikkat çeken bir örnek olmaktadır. Haberin okuyucusu aldığı bu bilgiler doğrultusunda olay hakkında bir karara varacaktır. Bu karar sürecinde de hangi gazeteden haberi okumuş ise kanaati de bu yönde olacak veya daha önce oluşmuş kanaatini destekleyecek ya da çürütecektir. Olayın etkilediği kitle hakkında herhangi bir görüşü olmayan kişilerin de doğru veya yanlış bir kanaat oluşturmasına neden olacağı da, medyanın etki gücü dikkate alındığında oldukça büyük bir olasılıktır. Ancak toplumun kanaatinin oluşmasında etkili olduğu düşünülen bir kitle iletişim aracının bu gibi kelimeler kullanarak haber başlığı ya da içeriği hazırlaması, gazetecilik ile anılan, kamuoyunu bilgilendirme, haber alma hakkı gibi konuların uzağında bir role soyunduğunu göstermektedir. Keza toplumun kutuplaşması ve bir çatışmaya götürecek unsurları içeren bu iletişim biçimi basında olması gereken etik ve ahlak anlayışını ayrıca sorgulatmaktadır. Zira bu gibi hedef göstermeye yönelik başlıklar ve içerikler haberin doğruluğu ve basın etiği değerlerinin görmezden gelinmesinin yanı sıra, özellikle de yaygın basının olayı daha da trajik hale getirerek tiraj veya siyasi rant elde etmeye çalışma eğilimleriyle yorumlanabilir.

2.4.2. Yerel Basın Açısından Değerlendirme

Yerel basında incelenen gazetelerden Bizim Sivas Gazetesi ve Hürdoğan Gazetesi'nde ele alınan haberlerde dikkati çeken en önemli başlıklar olay öncesi yayımlanan başlıklardır. Bunlar içinde Bizim Sivas Gazetesi'nde 2 Temmuz günü yayımlanan "Müslüman mahallesinde salyangoz satılıyor" başlığı en dikkat çekici olanıdır. Bu başlığın içinde ise; Aziz Nesin'in Sivas'a gelişi kınanmış ve ne amaçla getirildiği sorgulanmıştır. Ancak başlıkta kullanılan kelimeler, toplumun en hassas olduğu olgulardan biri olan 'din'e atıfta bulunmakta ve Aziz Nesin'in bünyesinde iki farklı kesimi karşı karşıya getirecek bir söyleme sahip olmaktadır. Yerel basının yöre halkı üzerindeki muhtemel etkisi de göz önünde bulundurulduğunda yine basının kendisine atfedilenden çok uzak bir yerde durduğu ve hatta halkı tahrik boyutuna ulaşan bir söylem içinde olduğu söylenebilir. Keza olay esnasında protestocuların Madımak Oteli'ne doğru yönelmelerinin nedeni de Müslümanlığa hakaret içerdiği dile getirilen bir kitap çevirisi yapan ve bu haber içeriğiyle hedef gösterilme konusunda desteklenen Aziz Nesin'e olan öfke olduğu söylenebilir.

Öte yandan Hürdoğan Gazetesi'nde ' Sivaslı dikkatli ol tahriklere kapılma!' ve "Sivas'ta ne yapılmak isteniyor!" gibi başlıklar altında Sivas'ta bildirilerin dağıtıldığı farklı şehirlerden küçük eylemler için Sivas'a geldiğinin altı çizilip ve bu durumun nedeni sorgulanmaktadır. Ayrıca halk sakin olmaya davet edilmektedir. Bu haberlere bakıldığında 2 Temmuz'da meydana gelen Sivas Olayı öncesi yerel basının farklı yorum biçimiyle halkı uyandırmaya yönelik haberler yaptığı görülmektedir. Sivas Olayı meydana geldiği günden bu yana adından sıkça söz ettiren yerel basının dikkate değer bir etki gücü olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte bu haber başlıklarının ise Bizim Sivas Gazetesinde yer alan başlıktan çok daha farklı ve kışkırtıcı nitelikten çok uyarıcı bir içeriğe sahip olmakla beraber bir gerginlik olma ihtimaline yönelik beklentiyi de artırdığı söylenebilir. Ancak olaydan sonra yaygın medyada bu haber başlıkları ile ilgili her hangi bir yorum yapılmamaktadır. Olaydan yıllar sonra yapılan belgesellerde dahi bu içeriklerden hiç söz edilmemekte sadece Bizim Sivas gazetesinde yer alan "Müslüman mahallesinde salyangoz satılıyor" başlığına sürekli dikkat çekilmekte, olayın sorumlusu bizzat yaygın basın tarafından, yerel basın olarak gösterilmek istenmiştir. Yaygın basın bir kez daha ağız birliği ederek, basın etik değerlerin çok uzağında bir söylemle yerel basını hedef göstererek yeni bir 'suçlu' ortaya çıkarmıştır. Bu durum toplumsal açıdan ele alındığında, olaylardan sonraki gazete yayınlarının acıları kaşımak ve kanatmak yolunda bir hareket olması sebebiyle oluşan travmanın toplum belleğinde silinmez hale gelmesine sebep olduğu ve toplumun çatışmaya sürüklenmesine göz göre göre çanak tuttuğu şeklinde yorumlanabilir.

Öte yandan her iki gazetede de olay sonrası başlıklarda dikkati çeken kardeşliğe ve birliğe çağrı eğilimidir. Örneğin dil olarak Hürdoğan Gazetesine göre daha sert bir üslup benimseyen Bizim Sivas Gazetesi'nde olay sonrası yayımlanan toplam 38 haber içinde 14'ü; birliğe, beraberliğe, kardeşliğe, Alevi-Sünni arasında çatışma olmadığına dikkati çeken başlıklar ve içeriğe sahiptir. Hürdoğan Gazetesi'nde de birkaç başlık dışında genel anlamda olay sonrası Sivas'a yönelik oluşan tavra karşı bir duruş olduğu ve Sivas halkının ve Sivas'ın olay sonrası yaşadıkları sıkıntılara değinildiği dikkat çekmektedir. Diğer bir dikkat çekici konu da Sivas'ta yayımlanan tüm gazetelerin 8 Temmuz tarihinde 'Sivaslı memleketine sahip çık!' denilerek ortak bir bildiri yayımlamaları ve bunu ilk sayfadan duyurmalarıdır. Söz konusu bildirin içeriğinde de tahriklere kapılmamak gerektiğinden ve dayanışmadan söz edilmekte, '...gün birlik ve dayanışma günüdür' denilmektedir. Bu şekilde ortak bir bildiri yayımlanması, gazetelerin olayın etkisiyle sağduyulu olmaya yöneldikleri ve yeni bir olayın meydana gelmesinden de endişe ettiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu durum bir savunma psikolojisinin getirisi olarak da yorumlanabilir. Özellikle de yaygın basında çıkan haberler ve olayın televizyonlarda görüntülerinin yayınlanması Sivas halkı ve Sivas üzerine ciddi anlamda bir baskı oluşturmuş, günlerce sokağa çıkma yasağının yanı sıra korku ve endişe içinde günler geçirmiştir. Bu da olayın yaşandığı şehrin halkına en yakın duran basın organı olan yerel gazetelerin hassasiyetlerinin artmasına neden olmuştur. Bu durum yerel basının daha sübjektif bir yaklaşım sergilemesini de beraberinde getirmektedir.

SONUÇ

Cumhuriyet'ten önceki tarihsel süreç içinde gerekse Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne Alevilik ele alındığında; Hz. Ali'den günümüze değin Alevilerin farklı devletler içinde farklı algılanmaları olduğu görülmektedir. Kimi zaman dışlanmış kimi zaman diğer halk kitlelerine yakın yaşamış bazen de çok çetin savaşmalar vermişlerdir. Bu savaşmaların sonucunda da daha içe kapanık bir yapıya bürünmüşlerdir. Aleviler açısından genel anlamda bakıldığında ise; tarihsel süreç içinde karşılaşılan her devlet ile mutlaka dini yönü itibarıyla lehte yahut aleyhte bir takım olaylar söz konusu olmuştur. Hemen hemen her devlet içinde mutlaka bir etkiye ya da etki gücü olarak kullanılmaya uygun din olgusu günün şartları içinde şekillenmiş ve siyaseten kullanılmıştır.

Bu çalışmada genel anlamda varılan sonuç belirtilecek olursa; Alevilere yönelik yaşanan olaylar ve gelişmeler her yazılı basın organında geniş çapta ele alınmış ancak bu haberlerin hiç biri Alevilerin sorunlarının çözümüne ve taleplerinin gerçekleşmesine katkı sağlayabilecek ölçüde olamamıştır. Özellikle de farklı

zaman dilimlerinde Alevilik ile ilgili sorunlara yoğunlaşma olması nedeniyle; ilgili dönemlerdeki söylemler, içerikler toplumsal yarar çerçevesinde desteklenmemiş ve devamlılığı olmayan konular olarak sadece ilgili dönemde gündeme gelmiştir. Bu durum da, basının topluma yönelik görev ve sorumluluklarını tam olarak yerine getiremediğini, basının ilkeli ve tarafsız duruşunun belirgin bir şekilde ortaya koyamadığını göstermektedir.

Buradan yola çıkarak belirtmek gerekirse; basının haber verme işlevini gerçekleştirirken tarafsız, doğru ve toplum yararını gözeterek haber vermesi, bulunduğu her ülke halkının sağlıklı bir geleceğe sahip olmasına katkı sağlaması ve toplumsal barışa destek vermesi adına gerekli ve önemlidir. Ancak bu şekilde basın toplum üzerinde bir güç değil; toplumu aydınlatan, sorunlara ışık tutarak ilgili kişi ya da kuruluşların dikkatini çeken ve bunu sermaye sahibinin değil, toplumun çıkarlarını gözeterek yapan bir araç olabilir. Öte yandan Sivas Olayı üzerinden 20 yıl geçmesine rağmen halen bu olayın tam anlamıyla çözülememesinin yanı sıra, olayın etkisinin Sivas ve Sivas halkı üzerinde hem ekonomik yönüyle hem de olumsuz anlamda bir algı ve imaj yönüyle devam ettiği görülmektedir. Ancak meydana gelen üzücü olayın kendisi Türkiye için yeterince sarsıcı olması dikkatleri bu konuya yoğunlaştırmamıştır.

Olayın Sivas'ı da etkileyeceği yönünde bir algının oluşmamasında kuşkusuz yaygın basının etkisi büyüktür. Yaygın ve yerel basına genel anlamda baktığımızda bu durum daha belirgin hale gelmektedir. Örneğin; olay sonrasında kardeşliğe çağrı yapan veya olayların yeniden alevlenmesi halinde şehrine getireceği zararı dile getiren yerel basın, olayın Türkiye açısından etkilerini fazla dikkate almamıştır. Ancak olayı daha geniş bir çerçevede ele alan yaygın basın ise, olayı kendi görüş ve bakış açısıyla değerlendirirken olay sonrası çıkan haberler nedeniyle, Sivas ve Sivas halkına yönelik muhtemel ön yargıları ve bundan görebileceği zararı dikkate almamıştır.

Burada basın açısından dikkat edilmesi gereken bir diğer mesele de; Sivas Olayı neticesinde Türkiye'nin kaybettiği aydınlarının yanı sıra, olay sonucunda akıllarda iki ayrı toplum kesiminin karşı karşıya gelmesi söz konusudur. Çünkü olaylar Alevilerin geleneksel Pir Sultan Abdal Etkinlikleri sırasında, bu etkinliğe katılmak için gelen aydınlara yönelik gerçekleşmiş, olay sonrası tabloya baktığımızda ise; karşımıza mağdur edilen Alevi ve mağdur eden Sünni tablosu çıkmaktadır. Basının bu tabloya bakmaksızın kendi görüşüne göre olayı yorumlaması her iki taraftan birini mutlaka yaralamaktadır.

Öte yandan başta yaygın basın olmak üzere tüm gazetelerde çıkan haberler, genel olarak halkı sakinleştirmekten çok halkı tahrik etmektedirler ancak basın bunu yaparken bir yandan da sorumluluktan kaçmakta ve ortaya çıkan kutuplaşmadan hiç söz etmemekte tam tersine bu gibi yayınlara devam etmektedirler. Özellikle de olayın suçlusunu olarak hedef gösterilen ve bazı yayın organlarına ideolojik olarak daha yakın olan kişi ya da kurumlar basında yer aldığında, bir yandan olayları tasvip etmediklerine vurgu yaparken bir yandan da olaylarla ilişkisi olan insanları masum gösterme izlenimi yaratarak adaleti de engellemektedirler. Olaylardan sonra yaygın medya ise olayı daha da trajik hale getirerek tiraj veya siyasi rant elde etmeye çalışmaktadırlar. Bu da tüm haberlere şüpheli bir yaklaşımın daha doğru olacağını göstermektedir.

Tüm bunlarla birlikte olay bu kadar uzun süredir ele alınmasına rağmen toplumun hiçbir kesimini tatmin eden bir sonuca ulaşamamıştır. Bu sonucun tatmin edici olamamasında ilgili devlet erklerinin layıkıyla bu olayın üzerine gidememesi talepleri karşılayamaması ayrı bir tartışma konusudur. Fakat bir baskı grubu olarak basının kendine düşen görevi ne kadar iyi yaptığı da ayrıca tartışılabilir bir konudur. Günümüze baktığımızda ise; bir tarafta Madımak Oteli'nin müzeye çevrilmesini ve kendisine kulak verilmesini dertlerinin dinlenmesini isteyen Alevi inançlı halk diğer tarafta ise; olayın sorumlusu olarak lanse edilen ve bu olaydan dolayı etkilenen olduğunu söyleyen Sivas bulunmaktadır.

Bunun yanında Sivas hem Alevi hem de Sünni görüşün halen bir arada yaşadığı bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Alevi inançlı halk her iki yönde de olaydan kötü yönde etkilenen olmuştur. Tarihsel süreç içinde tüm bu olayların sonucunda bu konu günümüzde Alevi sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yapılması gereken ve beklenen toplumsal barışı sağlayacak bir ortamın sağlanması ve basının da esas ve asli vazifesi olarak buna katkıda bulunmasıdır.

KAYNAKÇA

COŞKUN, Zeki, *Aleviler, Sünniler ve... Öteki Sivas*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995.

ÇAMUROĞLU, Reha, *Değişen Koşullarda Alevilik*, İstanbul, Kapı Yayınları, 4. Basım, 2005

KUTLU, Sönmez, *Alevilik-Bektaşilik Yazıları Alevliğin Yazılı Kaynakları Buyruk, Tezkire-i Şeyh Safi*, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2006

ÜNSAL, Fikret, *Madımak Olaylarının İç Yüzü, Figüran Aziz Nesin*, Sivas, Anadolu Gazetesi Matbaacılık, 2. Baskı, 2011.

YAMAN, Ali, *Alevlik ve Kızılbaşlık Tarihi*, İstanbul, Nokta Kitap, 2007.

"Dersim Gerçeği", *Radikal Gazetesi*, 24.11.2012

Can Dündar, *"O Gün Sivas Katliamı Belgeseli"*, (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=RIYHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

Mehmet Ali Birand, *"Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm"*, (Çevrimiçi), http://www.haber365.com/Videol//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

32. *Gün Programı*, "Maraş Katliamı Belgeseli," (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=aVSICOXOkmM>, Ziyaret Tarihi: 29.01.2012

Büyük Takip Programı, "Maraş Olayları Belgeseli", (Çevrimiçi), http://www.youtube.com/watch?v=1mbU_iKtNBI, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

Çorum Olayları, *Zaman Gazetesi*, 5 Mart 2010'dan Aktaran: http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/%C3%A7orum_olaylar%C4%B1, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

32. *Gün Programı*, "Çorum Olayı"(Çevrimiçi), http://www.youtube.com/watch?v=JM_U3A3AvNU, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

Çorum Olayları, *Zaman Gazetesi*, 5 Mart 2010'dan Aktaran: (Çevrimiçi), http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/%C3%A7orum_olaylar%C4%B1 04.02.2012

"*Gazi Mahallesi ve Ergenekon Bağlantısı*", (Çevrimiçi),
<http://blog.milliyet.com.tr/gazi-mahallesi-olaylari-ve-ergenekon-baglantisi/Blog/?BlogNo=119580> Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

"*Aziz Nesin'i Kurtaran Polis Kılıçdaroğlu'na konuşmuş*," (Çevrimiçi),
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1087130&CategoryID=77>, Ziyaret Tarihi,08.05.2012

"Sivas katliamı ek davası zamanaşımına uğradı!" (Çevrimiçi),
<http://www.haberturk.com/yasam/haber/724070-sivas-katliami-ek-davasi-zamanasimina-ugradi>, Ziyaret Tarihi:15.04.2012

"*Sivas Davası'nda Karar*", (Çevrimiçi)
<http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/03/13/sivas-icin-karar-gunu>, Ziyaret Tarihi:16.04.12

(Çevrimiçi),<http://blog.milliyet.com.tr/dersim-isyani-nedir--1937-ve-1938-de-neler-oldu-ayrintilariyla-/Blog/?BlogNo=214307>Ziyaret Tarihi:04.02.2012

(Çevrimiçi),<http://www.ekrebugraekinci.com/makale.asp?id=146> Ekrem Buğra Ekinci, Ziyaret Tarihi:04.02.2012